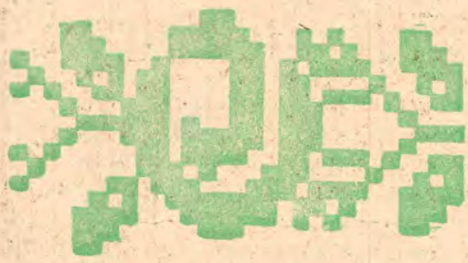
„NIWA" TYGODNIK BIAŁORUSKI — CENA 60 gr.

Ніва

№ 32 (76) БЕЛАСТОК, 11 ЖНІЎНЯ 1957 г. ГОД II

Мгр. М. КАНАПАЦКІ

У першую гадавіну з дня смерці Якуба Коласа

13 жніўня бягучага года, беларуская грамадскасць у Польшчы адзначае першую гадавіну з дня смерці таленавітага сына Беларусі, паэта, вучонага і яе грамадскага дзеяча — Якуба Коласа. У гэты дзень разам з усім беларускім народам схіляем галовы над магілай нястомнага песняра, які да апошняй мінуты свайго жыцця беззаветна служыў сваёй радзіме.

Літаратурны шлях Якуба Коласа складае цэлую эпоху ў гісторыі барацьбы і духоўнага росту нашага народа. Неўміручая творчая спадчына пісьменніка з'яўляецца праўдзівым мастацкім летапісам яго жыцця на працягу апошняга поўстагоддзя.

Пачатак паэтычнай дзейнасці Коласа непарыўна звязан з першай буржуазна - дэмакратычнай рэвалюцыяй 1905—1907 гг., якая знаменавала сабою новы этап у грамадска - палітычным і культурна-мастацкім жыцці краіны. Рэвалюцыйныя падзеі пачатку XX ст. раскрылі вочы народа на жахлівыя грамадскія парадкі на Беларусі, на страшэнны сацыяльны і нацыянальны прыгнёт, з'явіліся магутным фактарам бурнага росту, яго палітычнай і нацыянальнай самасвядомасці.

Да творчай дзейнасці былі паклiканы шырокія масы працоўнага люду. З яго глыбінных нетраў у літаратуру прыйшлі пісьменнікі, якія сваю творчасць арганічна звязалі з вызваленчай барацьбой народа.

Якуб Колас, Янка Купала, Цётка сталі сапраўднымі выражальнікамі народных мар і спадзяванняў, страснага імкнення беларусаў да свабоднага жыцця, да лепшай будучыні.

Творчасць беларускіх рэвалюцыйна - дэмакратычных пісьменнікаў у гэты перыяд станавілася вострай зброяй класавай і нацыянальнай барацьбы, накіраванай супраць польскіх і беларускіх памешчыкаў і нацыяналістаў, супраць царызма. Трэба было быць вельмі мужным, вельмі любіць свой народ, каб у тую жудасную эпоху стаць выражальнікам яго накіпеўшай стагоддзямі нянавісці да сваіх спрадвечных прыгнятальнікаў. А да гэтых людзей з першых дзён сваёй творчай дзейнасці належаў Якуб Колас.

Ужо ў адным з ранніх сваіх вершаў «Ворагам» паэт выразіў гэтую нянавісць народа, яго гатоўнасць да рашучай барацьбы за вызваленне:

Багачы і панства
Нашы «дабрадзеі»!
Мы на суд вас клічам
Каты вы, злодзеі!
...Ужо даўно вяроўкі
Вас, паны, чакаюць,
І па вас асіны
Слёзы праліваюць.

У адрозненні ад сваіх ідэйных папярэднікаў — беларускіх дэмакратычных пісьменнікаў паловы XIX ст., якія не бачылі яшчэ для народа сапраўдных шляхоў вызвалення, Колас пад уплывам рэвалюцыі 1905—1907 г. г. пераканаўся аб неабходнасці бязлітаснай, кровапралітнай барацьбы супраць царскага самаўладства, супраць памешчыцкага землеўладання.

«Не, не будзе нам жыцця як паноў не перавешаць!» — усклікае літаратурны герой пісьменніка ў вершы «Наша доля».

У эпоху небывалай актывізацыі рэвалюцыйных сіл на Беларусі перад Коласам ва ўвесь рост усталі новыя ідэйныя задачы, вырашэння якіх дамагалася сучаснасць. На яе арэну выходзіў працоўны чалавек, як свядомая, актыўная гістарычная сіла.

У 1911 годзе Ленін пісаў, што рэвалюцыя 1905 года ўпершыню стварыла ў Расіі з натоўпу мужыкоў народ, які пачынае адчуваць сваю магутную сілу, *«паказвала царскаму ўраду, рускім памешчыкам, рускай буржуазіі, што мільёны і дзесяткі мільёнаў становяцца грамадзянамі, становяцца барацьбітамі».*

Магутны поступ шматмільённай грамады бяспраўных працоўных беларусаў чуюцца ў многіх дакастрычніцкіх творах Коласа. Над галовамі прыгнятальнікаў павіснуў адточаны тапор з народнай помсты. Вялікая пагроза для цёмных сіл здзеку і ўціску адчуваецца ў наступных радках з верша «З песень адзінокага»:

«Хоць нядоля мяне гнала,
Усё-ж мне сілы не зламала:
Ці-ж я ростам не высокі
Ці-ж у грудзях не шырокі?
Валасы да плеч густыя,
Мае рукі, як стальныя».

Важнай падзеяй у ранняй творчасці Коласа было паяўленне аддзельных зборнікаў яго твораў. У 1910 годзе ў Вільчі выйшла першая кніга вершаў «Песні жальбы». У ёй наглядаем уласцівае для паэта смелае мастацкае пранікненне ў тагачасную сацыяльную рэчаіснасць у краіне палымянае асуджэнне існуючага ладу. Шматлікія вершы гэтага зборніка прасякнуты бязмежнай любоўю да народа, выражаюць яго мары і імкненні.

Энцыклапедыяй жыцця дарэвалюцыйнага беларускага сялянства з'яўляецца коласаўская паэма «Новая зямля». Першыя раздзелы паўсталі яшчэ перад Кастрычнікам. «Новая зямля» належыць да выдатнейшых класічных твораў беларускай літаратуры. У ёй пісьменнік раскрыў трагедыю беларускага беззямельнага селяніна дзевяностых гадоў мінулага стагоддзя.

Акцыя паэмы разгортваецца на фоне цудоўных малюнкаў беларускай прыроды, якія пакідаюць у чытача незабыўнае ўражанне.

Побач з «Новай зямлёй» у той час пачаў паўставаць другі коласаўскі твор — паэма «Сымон-музыка». Тут у вобразе таленавітага вясковага хлопчыка - музыкі аўтар раскрывае магутныя духоўныя сілы народа, будуе трывалы помнік народнаму мастацтву, звязанаму непарыўна з яго жыццём. «Новая зямля» і «Сымон музыка» маюць вялікае абагульняючае значэнне. У іх знайшоў сваё адлюстраванне працэс развіцця палітычнай свядомасці беларускага народа.

Міхал і Антось у «Новай зямлі» страсна жадалі мець уласны кавалак зямлі і ў ім бачылі мэту сваіх імкненняў — вызваленне ад панскай кабалы. Сымон-жа, светапогляд якога выспяваў у рэвалюцыйную эпоху, не паўтарыў памылак пакалення бацькоў, а пайшоў шляхам настойлівай штодзённай барацьбы супраць асноў гэтай кабалы — памешчыцкага землеўладання. Вобраз Сымона - музыка пад пяром Коласа набывае вялікую сілу, якая нясе гібель старому, аджыўшаму свой век, капіталістычнаму ладу.

Гаворачы аб дакастрычніцкай творчасці Коласа, нельга не ўспомніць і аб яго мастацкай прозе, заснавальнікам якой у гісторыі сучаснай беларускай літаратуры з'яўляўся пісьменнік. Побач з цудоўнай паэзіяй, поўнай пафасу барацьбы і любоўі да Беларусі, у той час пачалі з'яўляцца аддзельныя апавяданні і зборнікі прозы Коласа. У іх, як і ў вершах пісьменніка, бачым жыццёвую назіральнасць у выяўленні характэрных рысаў жыцця дарэвалюцыйнага беларускага сялянства, а таксама вясковай інтэлігенцыі.

У 1912 годзе ў Вільні быў апублікаваны зборнік коласаўскай прозы «Апавяданні». У наступным годзе свет убачылі асобныя выданні апавяданняў: «Тоўстае палена», «Нёманаў дар» і невялічкі зборнік апавяданняў у вершах «Прапаў чалавек». Найбольш выдатным дасягненнем дакастрычніцкай прозы Коласа з'яўляўся зборнік апавяданняў «Родныя з'явы» выданы ў 1914 годзе ў Вільні.

Ля вытокаў вялікай жыццёвай праўды і мастацкай сілы многіх дакастрычніцкіх твораў Якуба Коласа ляжыць вуснапаэтычная творчасць беларускага народа. Своеасаблівы рэалізм беларускіх легендаў, казак і песняў быў для пісьменніка мастацкім матэрыялам, які жывіў яго творчасць, які даваў уяўленне аб спадзяваннях і чаканнях працоўных мас краіны. Іх вусная паэзія адкрыла перад Коласам старонкі мудрай кнігі народнага жыцця, якую пераклаў ён на мову сваіх непаўторных мастацкіх твораў. І таму маем поўнае права сказаць вуснамі самага пісьменніка, што ўся творчасць яго ішла:

Ад роднае зямлі, ад гоману бароў,
Ад казак вечароў,
Ад песень дудароў,
Ад светлых воблакаў закінутых дзяцей,
Ад шолаху начэй,
Ад тысячы ніцей,
З якіх аснована і выткана жыццё.

(З паэмы «Сымон-музыка»).

Эстэтычныя прынцыпы дакастрычніцкай творчасці пісьменніка, якія выражаліся ў цеснай сувязі з жыццём народа, выклікалі абурэнне ў лагеры беларускіх буржуазных нацыяналістаў. Напалоханыя рэвалюцыйным характарам коласаўскай музы, яны імкнуліся звесці яе на шлях безідэйнасці, на шлях «апалітычнага» мастацтва.

Буржуазныя крытыкі заклікалі рэвалюцыйна - дэмакратычных пісьменнікаў служыць «не толькі мужыкам», а «усяму пакрыўджанаму беларускаму народу», прапаведвалі бяскласавасць беларускай нацыі. З гнеўнай водпаведдзю лагеру буржуазных эстэтаў

(Працяг на стар. 6).

«Мінская вуліца» — аб Мінску чытай рэпартаж нашага карэспандэнта на стар. 3.

ШТОТЫДНЕВІК БЕЛАРУСКАГА ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНАГА ТАВАРЫСТВА

Сустрэча беларускіх пісьменнікаў з настаўнікамі Беласточчыны

Больш месяца ў Мінску пры Педагагічным інстытуце імя М. Горкага на курсах павышэння кваліфікацыі знаходзілася група настаўнікаў з Беластоцкага ваяводства, якія працуюць у беларускіх школах, выкладаюць беларускую мову і літаратуру.

29 ліпеня ў клубе Саюза пісьменнікаў адбылася цёплая сустрэча гасцей з пісьменнікамі Беларусі. Загадчык кафедры беларускай мовы і літаратуры педінстытута М. Пятровіч пазнаёміў пісьменнікаў з гасцямі. Сярод іх старэйшы настаўнік, загадчык Гуранскай сямігаловай школы Сакольскага павета Іосіф Паўлавіч Субета, выкладчыкі беларускай мовы і літаратуры ў школах Беласточчыны: Л. Сыч, Н. Цішчук, З. Кахановіч, Н. Мойсік, П. Грынявіцкі, В. Панасюк, Н. Савіцкая, С. Зянюк і інш.

У шчырай, задушэўнай гутарцы госці задавалі беларускім пісьменнікам шмат пытанняў. У сваю чаргу пісьменнікі цікавіліся жыццём і працай настаўнікаў.

Паэт Максім Лужанін прапанаваў, каб беларускія пісьменнікі дапамаглі настаўнікам Беласточчыны ў набыцці бібліятэк, выпісцы часопісаў, газет. Паэты: Максім Лужанін, Алесь Звонак, Пятро Прыходзька, Рыгор Няхай, Міхась Калачынскі, Анатоль Вялюгін, Васіль Вітка, прачыталі гасцям свае вершы, падаравалі на памяць кнігі. У сустрэчы прынялі ўдзел таксама пісьменнікі: Янка Скрыган, Юрый Багушэвіч, Мікола Ваданосаў, Наум Кіслік, Уладзімір Юрэвіч і інш.

Госці выказалі пажаданне, каб у канцы гэтага года, або будучай вясной у Беластоцкім ваяводстве правесці тыдзень беларускай літаратуры.

Пасля месячнага прабывання ў Мінску, 1 жніўня настаўнікі вярнуліся ў Беласток. Яны з вялікім усхваляваннем успамінаюць сваё прабыванне ў Мінску. Апрача заняткаў на курсах наведалі яны Мінскі трактарны завод, былі ў Вязынцы — радзіме Янкі Купалы, а таксама былі частымі гасцямі ў тэатрах і кінотэатрах сталіцы Беларусі.

На маскоўскім фестывалі

Весела праводзяць час на VI сусветным фестывалі моладзі і студэнтаў — студэнты са 122 краін свету.
На здымку: студэнты на вуліцах Масквы.

Наш каментарый

НІЧОГА НОВАГА

Не прайшло і некалькі дзён пасля аб'яўлення дэкларацыі ўрада ГДР аб уз'еднанні Германіі, а ўжо паявілася другая дэкларацыя. Гэтым разам была гэта дэкларацыя трох заходнееўрапейскіх дзяржаў і ФРГ.

Што-ж гаворыцца ў гэтай дэкларацыі? Праўду кажучы нічога новага заходнееўрапейскія дзяржавы не сказалі.

Не забылі таксама заходнееўрапейскія дзеячы ўспамянуць і аб тым, што заходненямецкі ўрад — гэта адзіны ўрад, які мае права выступаць у інтарэсах усяго нямецкага народа і што ад вырашэння нямецкай праблемы ўзалежніваюць яны справу раззбраення.

Але найбольш наіўнаю выдаецца нам тая частка дэкларацыі, дзе гаворыцца аб тым, што злучаная нямецкая дзяржава павінна быць незалежнай і мае права быць удзельнікам НАТО.

Ніякага нейтралітэту, няхай праводзіцца мілітарызацыя, няхай Нямеччына ўзбройваецца ў атамную зброю, а калі прыступіць да НАТО, тады мы, заходнееўрапейскія дзяржавы дамо СССР і усім ўсходнееўрапейскім дзяржавам гарантыю і гатовы з імі заключыць дагавор аб агульнаеўрапейскай бяспецы.

Як відна вельмі-ж такі хітра думаюць многія заходнееўрапейскія дзеячы. З пачатку мы прыгалубім сабе ўсю Германію, узброім яе супраць вас, а тады дамо вам гарантыю.

Мы знаем гэтыя гарантыі і ўжо няраз пазналі іх на сваёй шкуры. Цяпер не хочам мы ніякіх гарантыяў, патрабуем толькі таго, каб злучаная Германія была дэмакратычнаю і мірнаю дзяржаваю.

Як бачым нічога новага ў гэтай дэкларацыі што-б садзейнічала збліжэнню поглядаў у гэтай справе.

Так думаем не толькі мы, але і многія дзеячы і ў самай ГФР.

Так напрыклад лідэр заходніх соцыял-дэмакратаў заявіў, што берлінская дэкларацыя трох заходнееўрапейскіх дзяржаў не прыбліжае, а аддаляе справу злучэння Германіі.

Заходнееўрапейскія дзяржавы добра ведаюць, што мы ніколі не згодзімся каб злучаная Германія была ўдзельнікам накіраванага супраць усходнееўрапейскім краінам — НАТО.

Чаму-ж у такім выпадку аб'яўляюць такую наіўную дэкларацыю?

Трэба сказаць, што галоўнай мэтай дэкларацыі есць не толькі злучэнне Германіі, колькі дапамажэнне Адэнаўэру ў атрыманні перамогі ў набліжаючыхся выбарах у ГФР.

Аб'яўляючы дэкларацыю Адэнаўэр у перадвыбарчай канкурэнцыі хоча стацца ў вачах людзей барацьбітам за справу злучэння краіны і тым самым прыцягнуць да сябе выбаршчыкаў. Аднак дэкларацыя ўрада ГДР моцна яму ў гэтым перашкодзіла.

Так склалалася, што дэкларацыя трох заходнееўрапейскіх дзяржаў і ГФР аб'яўлена ў часе прыезду амерыканскага міністра замежных спраў Даллеса ў Лондан.

— Чаго прыехаў Даллес у Лондан? — пытаюць шматлікія газеты. Адны адказваюць на гэтае пытанне, што прыклікала сюды яго перспектыва прыпынення перагавораў аб раззбраенні і даказваюць, што Даллес прыехаў, каб не дапусціць да таго, каб камісія ААН пакінула сваю работу без ніякіх вынікаў, другія гавораць, што Даллес зрабіў толькі прапагандовую паездку, каб паказаць людзям, што «мы не вінаваты», што камісія ААН дайшла да саглашэння, а сапраўды не дапусціць да саглашэння.

М. Н.

Па старонках друку

У 31 нумары «Новай Культуры» змешчаны вельмі цікавы артыкул бацькі і сына Врублеўскіх п. з. «Чырвонае і чорнае...». Аўтары прабываючы ў Чэнстахове, да якой кожны год прыязджае шмат веруючых, назіралі ў які спосаб патрапяць рознага роду гандляры, камбінатары ашукоўваць і тых, што прыязджаюць туды маліцца і дзяржаву.

У Чэнстахове ёсць усе ўмовы і магчымасці, гандляваць «святымі рэчамі».

Фанатычна веруючыя людзі не шкадуюць грошы на іконкі, рынграфы і іншыя таму-ж падобныя рэчы.

Гэтым і карыстаюцца мясцовыя шулеры. Тым не менш цікавай з'яўляецца справа, дзе яны бяруць вялікія колькасці матэрыялаў, а асабліва бляхі і волава. Гэтым справам аўтары прысвячаюць найбольш мейсца.

Вывады: Чэнстахову павінна наведаць партыйна - ўрадавая камісія, якая разгледзіла-б справы на месцы.

Вацлаў Радкевіч апублікаваў у познаньскім часопісе «Тыгоднік заходні» артыкул п.з.: — «Ля асноў Віртшафтсвундэр»! Эканомікай ГФР цікавіліся і цікавяцца эканамісты ўсёй Еўропы. Радкевіч у сваім артыкуле паказвае прычыны, дзеля які і эканоміка ГФР шпарка развіваецца і на працягу невялікага перыяду часу залічае сябе да адной з першых у Еўропе.

Аўтар бачыць прычыны таго ў тым, што амаль 10 год ГФР толькі невялікія сумы аддавала на ўзбраенні. Грошы, якія атрымала ГФР у рамах «Плана Маршала» напэўна мелі вялікі ўплыў на развіццё эканомікі. Пры гэтым ў Заходняй Германіі ёсць шмат таннай рабочай сілы.

Усё больш польскіх журналістаў наведвае Савецкі Саюз. Амаль усе часопісы друкавалі ці друкуюць рэпартажы сваіх карэспандэнтаў з Савецкага Саюза. На гэты раз у вроцлаўскіх «Новых сыгналах» змешчана рэпартаж Лешка Галінскага п.з. «Львоў анно 1957 г.» Львоў які перад вайной налічваў да 360 тысяч жыхароў, сёння налічвае больш чым паўмільёна.

Вытворчасць у параўнанні да перадваеннага перыяду павялічылася на 10 разоў.

Львоў расце і развіваецца. Ёсць што праўда і цяжкасці, напрыклад адчуваецца недахоп памяшканняў. Будаўніцтва не паспявае за ўзростам насельніцтва.

Але адашлем чытача да рэпартажа. Варта прачытаць.

І яшчэ раз аб выхаванні моладзі. Тадэуш Папер піша аб гэтым у сваім артыкуле п.з. «Рэпартаж для дарослых» у апошнім нумары лодзінскага тыднёвіка «Кроніка».

Аўтар піша: «ад 14 да 18 года свайго жыцця малады чалавек вісіць у паветры. Выхоўваюць яго «дзікія палі» вялікага горада».

Прычыны гэтага бачыць аўтар у недастатковай апецы над маладымі рабочымі з боку прадпрыемстваў, у якіх яны працуюць. Ніхто не патрапіць арганізаваць «вольны час» маладога чалавека. Ніхто аб гэтым не клапоціцца.

Што год тысячы маладых дзяўчат і хлопцаў уступаюць у вышэйшыя навучальныя ўстановы Польшчы. Кандыдатаў у вузы з кожным годам становіцца больш. У цякучым годзе была такая сітуацыя, што на некаторыя факультэты было па 5 і больш кандыдатаў на адно месца.

Зразумела, што шмат моладзі не прынята ў вузы. І тут распачалася ўся бяда. Хто вінаваты? Ці вучні, ці настаўнікі, якія іх вучылі. А мо' лёс? Аб гэтай менавіта праблеме піша Ева Лёвэль у артыкуле п. з. «Малая польская драма» змешчаным у 31 нумары штотыднёвіка «Свят».

Мала наогул напісана аб Беласточчыне, а асабліва аб пражываючых тут беларусах. З адабрэннем трэба прывітаць ініцыятыву «Жыцця Беластоцкага». Дагэтуль апублікавана два артыкулы К. Матошко пад агульным загалоўкам «Гайнаўка ў мінулым».

У першым артыкуле ў нумары з 1 жніўня К. Матошко расказвае гісторыю аб заіснаванні Гайнаўкі.

У другім артыкуле п. з. «Карткі неяснай гісторыі» аўтар кранае пазнейшыя часы. Менавіта: трыццатыя гады цякучага стагоддзя.

К. Матошко піша аб рэвалюцыйных традыцыях Гайнаўкі, аб людзях, якія змагаліся ў радах КПП і КПЗБ за нацыянальнае і соцыяльнае вызваленне.

Пры гэтым трэба сказаць, што «Жыцце Беластоцкае» часта змяшчае інфармацыі аб дзейнасці БГКТ і іншых беларускіх справах. Змяшчаюцца таксама і здымкі беларускіх калектываў мастацкай самадзейнасці. Варта, каб і таварышы з «Газеты Беластоцкай» зацікавіліся гэтымі справамі, узялі прыклад ад сяброў з «Жыцця».

М. М.

У камісіі нацыянальных меншасцей пры ЦК ПАРП

Камісія да спраў нацыянальных меншасцей пры ЦК ПАРП на паседжанні 5 жніўня гг. пры ўдзеле загадчыкаў ваяводскіх аддзелаў асветы: Беластоцкага, Ольштынскага, Вроцлаўскага, Кракоўскага і прадстаўнікоў Міністэрства асветы абмяркоўвала пытанні адносна развіцця асветы нацыянальных меншасцей у Польшчы.

Падчас спрэчак над праблемамі развіцця нацыянальных школ у Польшчы, забіраючы голас грам. Дэмбінская, намеснік міністра асветы, між іншым сказала:

«Патрэбна нам неабходна зрабіць усё, каб пабудзіць нацыянальную гордасць усіх нацыянальных меншасцей у Польшчы да навучання іх роднай мовы. Не можа быць так, каб грамадзяне Польскай Народнай Рэспублікі непольскай нацыянальнасці чулі сябе ў няпэўнасці. Мы, палякі павінны ганарыцца, што ў нас ёсць і развіваюцца школы беларускія, украінскія, літоўскія, нямецкія ці іншыя. Мы не хочам асыміляваць беларусаў, украінцаў, літоўцаў ці іншых».

МІНСКАЯ ВУЛІЦА

(Ад нашага карэспандэнта)

Першае, што ў Мінску мне кінулася ў вочы — гэта чысціня горада і ўзорны парадак. На скрыжаваннях вуліц міліцыянеры ў беласнежных шапках і рубашках, цырымонна рэгулююць парадак руху бясконцых калон рознатыпных машын, тралейбусаў і трамваяў.

Пераходзіць вуліцу можна толькі ў дакладна вызначаных месцах у выглядзе белых перарывістых ліній на асфальце і з надпісам на млечным абажуры вулічнай лямпы — «Переход». На працягу цэлых двух тыдняў я не бачыў, каб міліцыянер груба лаяў няўважлівага праходжага, (нажаль у нас такія сцэны сварак не належаць да рэдкасці). З 1 ліпеня пастановай Гарсовета забаронена шафёрам на цэнтральных вуліцах сталіцы трубіць.

Рэкламы зроблены ў меру, без непатрэбных празмернасцей і штучнасцей. У вялікай вітрыне на праспекце імя Сталіна, цэнтральнай артэрыі горада, давялося бачыць такую, напрыклад, рэкламу: белы мядзведзь з ільдзяной гары намагаецца лізнуць марожанае у высокай пасудзіне. Здалёк, па арктычным ільдзяным полі бягуць да марожанага пінгвіны. — З усёй гэтай рэкламнай карціны б'е холад, сцюжа далёкай поўначы.

У летнюю спёку, калі ад асфальту б'е жарам, заўсёды можна ахаладзіцца шклянкай газіраванай (садовай) вады за марных 5 капеек. За 35 капеек — шклянка вады з сырапам. Рухомыя кіёскі з вадой растаўлены даволі густа.

Гарадская камунікацыя сталіцы асабліва багатая тралейбуснымі лініямі. На прыпынку не трэба доўга чакаць — найбольш 5—7 мінут — што можа прывесці ў захапленне нават варшавяніна .

Мінск — гэта вельмі малады горад. Гітлераўскія грабежнікі адступаючы дашчэнту знішчылі яго. Зрэшты, гэта далося ім не вельмі так і цяжка. Даваенны Мінск быў драўляным горадам.

Як і ў кожным сучасным горадзе, так і ў беларускай сталіцы ёсць многа зеляніны. Уздоўж вуліц роўнымі шпалерамі растуць вялікія, буйныя ліпы і кляны. Але памылкай было-б думаць, што яны тут выраслі і раслі доўгія годы. Усе яны свежапасаджаныя. Штовечар вялікія цыстэрны — грузавікі, паволі пераязджаючы ад аднаго дрэва да другога падліваюць іх. Каб струмень вады не размываў зямлі і карэнняў, ствалы дрэў абкладзены ўзорыстымі плітамі - сеткамі.

Ля Цэнтральнай плошчы ёсць невялікі сквэрык - гай. Так, гай. Густа пасаджаныя, маладыя буйныя дрэўцы. Каля ўвахода, у цяню галля, помнік Янку Купалу, у яго падножжа — «куст» вянкоў і свежых кветак. У цэнтры сквэрыка — фантан: на аброслай мохам скале хлопчык абымае за шыю лебедзя, з дзюбы якога пырскаюць струменьчыкі вады. Насупраць — невялікі кіёск з вялізным надпісам «Цветы» Праз густую сцяну дрэў і маладзенькіх кустоў амаль не даходзіць шум сталічнай вуліцы. Тут можна спакойна пасядзець на ўглыбістай лаўцы, адпачыць, падумаць. Вечарамі — пашпацыраваць, памарыць пад шолах фантана і летняга ветрыку. Тут чалавек забывае, што знаходзіцца ў цэнтры вялікага горада.

Вечарамі тысячы мінчан і мінчанак спяшаюць у паркі. Сталіца мае тры вялікія паркі: імя М. Горкага, «Перамогі», і імя Чэлюскінцаў. Там сістэматычна адбываюцца канцэрты вядомых у Беларусі і па-за яе межамі мастацкіх калектываў, як Беларуская дзяржаўная акадэмічная харавая капела пад кіраўніцтвам папулярнага Шырмы, Беларускі народны хор — Цітовіча і інш. Выступаюць таксама і самадзейныя мастацкія калектывы, эстрадныя. На танцавальных пляцоўках весяліцца моладзь. Тут надзвычай папулярныя мелодыі «Ціхай воды», «Джоны» і чэшская песня «Красна розічка»... На ўвагу заслугоўвае факт, што «Ціха вода» спяваецца мінчанамі па-польску. Жыхару Польшчы прыемна слухаць з рэпрадуктара польскія словы...

У «вясёлым мястэчку» таксама натоўпы моладзі. Тут можна паспрабаваць сваіх сіл скручваючы за рогі драўляную галаву быка — «Возьми быка за рога» — заахвочвае надпіс. Побач — шарэнгі більярдных сталоў. У якасці більярдных куль ужыта звычайныя сталёвыя шарыкі — танна, добра і ўсім даступна.

Яшчэ адна незвычайнасць прыезджаму з Польшчы — у алеях паркаў, ва ўрочышчах, ёсць многа скульптур аленяў, мядзведзяў і іншых звяроў. Ідучы паркам на змярканні, нічога не ведаючы, можна не на жарты спалохацца, калі за паваротам цяністай алеі пакажацца «буры Мішка» мёртва і пагражальна пазіраючы на цябе.

З настаннем змроку сталіца патанае ў моры рознаколерных агнёў вулічнага асвятлення, сігналізацыі, рэклам і аб'яў. «Прохожие, соблюдайте правила уличного движения...», «Мороженое»... «Кінотэатр — Цэнтральны» і г. д.

Бы тыя караблі па водах вялікай ракі плывуць асветленыя тралейбусы, чароды легкавых машын па блішчастым асфальце. Асфальт тут усюды — на новапабудаваных вуліцах не практыкуецца ўкладка цэментных ходнікаў.

Вечарамі на вуліцах нярэдка чуецца і песні. Дзяўчаты і хлопцы гуртамі шпацыруюць па шырокіх тратуарах і часта - густа зацягнуць «Ой хацела-ж мяне маці»... Моладзь тут сур'ёзная, начытаная, скромная і ветлівая. Вельмі непасрэдная ў размове і шчырая, сяброўская. Няма тут мейсца на дурную пыху і пагарду ў адносінах да стала напльываючай у горад вясковай моладзі. Усякае хуліганства, распуста і зазнайства сустракаецца тут з вострым адпорам. У пасляваенныя часы ў Мінску шырылася хуліганства — вынік вайны. Тады ўтворана, так званыя, комсамольскія патрулі, якія хутка выкаранілі гэтае зло. Не значыць, што і цяпер не спатыкаецца гэтага — ёсць такія тыпы. Але ў параўнанні з нашымі «бажантамі» то гэта толькі жаласлівыя рэшткі.

Аднойчы здзівіла мяне такая карціна: ля кнігарні на праспекце імя Сталіна ўставілася вялікая чарга дзяўчат і хлопцаў. З расчыненых дзвярэй кнігарні раз-пораз выходзілі групкі моладзі «на хаду» разглядаючы кніжкі.

Беларуская моладзь вельмі цікавіцца навінамі на выдавецкім рынку. У нас такія чэргі маглі-б утварацца хіба толькі за нейкай шмірай але ніколі ў свеце за творамі Есеніна, Н. Талстоя ці Дудзінцэва!

Вось так у некалькіх вельмі скарочаных характэрных вобразах выглядзіць мінская вуліца, беларуская сталіца на штодзень без рэпрэзентацыйнай афарбоўкі. Безумоўна, Мінск мае мноства цікавых аб'ектаў і мясцін, але аб іх ужо не раз пісалася.

На заканчэнне хачу дадаць, што мінчане вельмі цікавяцца жыццём заграніцы, у прыватнасці, Польшчы. Ля вітрын Гарадскіх білетных кас беларускай чыгункі, дзе стала вывешвае фотагазеткі Бел ТКС, заўсёды можна ўбачыць натоўп зацікаўленых. І, што вельмі прыемна падкрэсліць, заўсёды найбольш чытачоў ёсць каля фотагазеткі «Польская Народная Рэспубліка». У сталіцы вялікай папулярнасцю карыстаюцца такія польскія газеты, як: «Трыбуна Люду», «Штандар Млодых», «Фільм» і інш., якія прадаюцца ў магазінах і, нават у кіёсках.

С. ЯНОВІЧ.

Мінскі ўнівермаг.

УЛАДЗІМІР КАРАТКЕВІЧ

ВАДАРОД

Бы сарваўся вар'ят утрапёны і злосны:
Прах старых гарадоў дастае да нябёс,
З дзіркай у чэрапе гінуць дваццатыя вёсны.
Плынуць горкія рэкі жаночых слёз.

І над морам, як над жаралом вулкана,
Вырастае грыб і калечыць людзей,
І кунгасы мёртвых плывуць акіянам
З поўным грузам разбітых людскіх надзей.
Наша маці — зямля, дарагая і светлая,
З дымам фабрык, з дзяцьмі і з мудрасцю слоў.
Можа стаць назаўсёды, навекі праз гэта
Проста чорнай трунoю для ўласных сыноў.
Паляціць у космас і не ўваскрэсне,
Разарвецца ад выбуху напалам,
Знікнуць казкі жыцця і Купалавы песні,
Знікне нашага шчасця і радасці храм.
Мог-бы ты дараваць нам жыццё і квітненне,
Мог-бы шчасцем навек увянчаць народ.
Хто-ж зрабіў з цябе сродак зла і знішчэння,
О дрымучы, бязлітасны кат-вадарод?
Скарпіёны, што бачаць кальцо агнявое
І кусаюць людзей, а потым сябе:
«Здохні! Згінь, чалавек! Хай сонца святое
Не цалуе, не лашчыць, не грэе цябе».
Усім даўно астабрыдла стаяць над абрывам.
Што-ж хаваеце, людзі, думкі свае?
О, калі-ж яны прыйдуць, годы алівы,
Што галінамі шар зямны абаўе?
Гэта-ж проста, як рэпа: магутнай сілай.
Што дае чалавечай руцэ вадарод,
Растапіць навекі зямны халадзільнік,
Безнадзейнай Грэнландыі мёртвы лёд.
І растаў-бы ён, і цёплыя плыні
Спарадзілі-б дажджы над светам усім,
І прыйшло-б да нас мора, сіняе-сіняе,
З цеплынёй з прыбоем, з пяском залатым.
Над усёю зямлёй трапічныя зоры,
Адбіваюцца пальмы у цёплай вадзе.
(Я, напрыклад, ніколі не бачыў мора,
Як мільёны іншых звычайных людзей).
У паэтаў дрэнных шпурлялі-б бананы
(Эстэтычней, ніж яек пратухлых пах),
І раслі-б у Оршы маёй мангустаны
І альясы ў забытых богам Лядах.
І ад поганi чыстая наша планета
Стала-б вольнай, прыгожай, шчаслівай навек,
Стала-б лепшым брыльянтам кароны сусвету,
Цёплым раем, якога чакаў чалавек.

Від на Круглую плошчу ў Мінску.

Крэйда-грамадскае багацце Беласточчыны

На тэрыторыі Беластоцкага ваяводства і мяжуючага з ім павета Лосіцы (даўнейшы Седлецкі павет) знаходзяцца цэнныя і багатыя паклады крэйды. Займаюць яны паветы: Сейненскі, Дамброўскі, Беластоцкі і Лапскі аж да поўднёвай базы над Бугам. У раёне Мельніка — Корніцы ў некалькіх мясцовасцях выступаюць яны амаль на паверхні зямлі .

Паклады гэтыя з'яўляюцца самым цэнным багаццем Беласточчыны побач торфу і лясоў — багаццем амаль зусім не выкарыстаным.

Адкрытыя дагэтуль паклады крэйды ацэньваецца прыблізна на 40 мільёнаў тон.

Далейшыя пошукі несумненна пакажуць, што Беласточчына сапраўды з'яўляецца крэйдавым басейнам, адыгрываючым вялікую ролю ў развіцці гаспадаркі нашага ваяводства.

Крэйда ў вялікай колькасці патрэбная ў папернай, гумовай і фармацэўтычнай прамысловасці. Апрача таго, яна патрэбная мастацтву і з'яўляецца неабходным кампанентам у кармавых пашах. Паклады крэйды з'яўляюцца таксама невычэрпнай сыравінай для ўгнаення мясцовай глебы. З мельніцкай, суражскай і луплянскай крэйды калісьці выпальвана добраякасную вапну.

У 1941 годзе ў Суражы і Радзівілаўцы каля Мельніка савецкія ўстановы меліся пабудаваць печы да выпальвання я. Аднак нашэсце немцаў на СССР перашкодзіла гэтаму.

Заўважана, што пры дакладным даследванні паклады крэйды на Беласточчыне дадуць дастатковую колькасць сыравіны для вялікага сучаснага цэментнага завода.

Як бачым крэйда, называная насельніцтвам «белай глінкай» патрэбная не толькі да пабельвання памяшканняў і пісання на школьных дошках. Крэйда мае рознавідныя застасаванні ў народнай гаспадарцы і самыя паклады прадстаўляюць сабой вялікую вартасць.

У народнай Польшчы паклады крэйды з'яўляюцца грамадскай уласнасцю, так як камянны вугаль, жалезныя руды і іншыя. Усе гэтыя выкапні з'яўляюцца ўласнасцю дзяржавы, а не ўласнікаў зямлі ў якой яны знаходзяцца. У 1954 г. у Мельніку над Бугам, паўстала Дзяржаўнае прадпрыемства эксплуатацыі крэйды.

За перыяд свайго існавання Мельніцкае прадпрыемства штогод дае дзяржаве звыш мільёна чыстага даходу. Беластоцкі друк прысвяціў мельніцкаму прадпрыемству шмат артыкулаў, рэпартажаў і карэспандэнцыі. Мельніцкія паклады чазывана «белым золатам», або — «невыкарыстанай крыніцай дэвізаў», у сувязі з запачаткаваннем экспарту крэйды заграніцу.

Шмат пісалася ў газетах аб эксплуатацыі крэйды, але ніколі не закраналі самых найважнейшых і найбольш небяспечных спраў у гэтай так важнай галіне гаспадаркі нашага ваяводства.

Трэба выявіць перад грамадскасцю, што ў мінулым дзесяцігоддзі шырылася нелегальная і грабежная эксплуатацыя крэйды ў раёне Мельніка і Корніцы.

Паразіты здолелі разграбіць на 20 мільёнаў злоты гэтай цэннай сыравіны, займаючы сабе дзяржаўныя паклады, якімі мясцовыя і цэнтральныя дзяржаўныя органы не апекаваліся. У гэтых паразітаў галоўнай крыніцай агромных даходаў было тое, што яны мелі каму дастаўляць крадзеную крэйду. Месячны заробак іх у летнім сезоне выносіў каля 30 тысяч зл. на галаву.

Такім чынам шайка паразітаў дарогай махлярства і падкупкі шнырыла па ўсёй краіне, дастаўляючы вагонамі дзесяткі тысяч тон накрадзенай дзяржаўнай крэйды ў раёне Мельніка і Корніцы.

У раёне Мельніка ўжо ў 1953 г. зусім ліквідавана прыватніцкую эксплуатацыю крэйды і адстаўку яе вагонамі са станцыі Семятычы. Дзеля таго мельніцкае прадпрыемства развілося і дало значную карысць.

У раёне Корніцы, на станцыях Нямойкі і Платэрава, ашуства ў эксплуатацыі і таргоўлі нясьпынна ўзрастала. У 1953 годзе зрабавана 20.000 тон крэйды, бо цам раён Корніцы быў выключан з-пад народнай улады.

Існавалі тут можна сказаць звырадняль'я капіталістычныя адносіны. І вось толькі тады сітуацыя некалькі змянілася, калі арыштавана самага галоўнага арганізатара шайкі злодзеяў дзейнічаючага пад псеўданімам «Карон». Але нажаль толькі на два гады.

У 1957 годзе ізноў развіваецца грабеж але ў іншай форме. Знайшліся фальшывыя «праўнікі і геолагі», якія подступам намагаліся высвятліць, што паклады крэйды ў Мельніку і Суражы, якія ляжаць некалькі дзесяткаў метраў у глыбіні не маюць ніякай вартасці для прамысловасці.

У выніку таго прыватныя прадпрыемствы: З. Лішка і С-ка, а таксама Г. Крэнціша і іншыя хутка атрымалі дазвол на эксплуатацыю яе. Выданне гэткага дазволу было нарушэннем грамадскіх інтарэсаў народнай законнасці.

Шахцёрскае права дае магчымасць эксплуатаваць крэйду толькі дзяржаўным прадпрыемствам. Нельга дапускаць да таго, каб у народнай дзяржаве прыватніцкія суполкі бясплатна і ў неабмежаванай колькасці выкарыстоўвалі паклады, якія дагэтуль давалі, і няма сумнення ў далейшым будуць даваць усё больш і больш даходу дзяржаве.

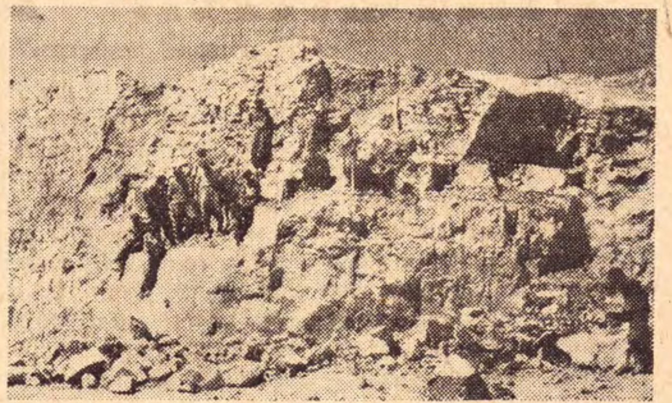
Справай гэтай павінны нарэшце заняцца адпаведныя органы народнай улады. Там, дзе прыватніцкія суполкі подступам занялі паклады, павінны паўстаць дзяржаўныя шахты і пакуль што работнікі няхай капаюць кіркамі, рыдлёўкамі і тапарамі.

Нельга дапусціць да таго, каб усялякія спекулянты, хітруны і іх дапаможнікі за дарма выкарыстоўвалі гэтыя цэнныя паклады карысталі з праваў і шахцёрскіх білетаў.

Трэба прыкараціць дзейнасць камбінатараў і ашуканцаў. Паклады крэйды з'яўляюцца асноўнай сыравіннай базай для адсталага ў развіцці гаспадаркі Беластоцкага ваяводства.

Крэйда дае магчымасць развіцця на Беласточчыне карыснай для дзяржавы прамысловасці.

ЯН КУСЬМЕРАК

Паклады крэйды ў Мельніку.

З нарады актыву БГ-КТ у Семятычах

Трэба вучыцца роднай мовы

Нядаўна адбылася нарада павятовага актыву БГ-КТ у Семятычах. Між іншымі пытаннямі ў павестцы дня было пытанне распаўсюджвання «Нівы».

Спрэчкі выказалі, што ў Семятыцкім павеце жыве шмат беларусаў, колькасць якіх дасягае да 20 тысяч. А «Ніву» чытае параўнальна мала людзей у павеце.

У чым-жа справа? Чаму беларусы ў сваёй большасці не чытаюць роднага часопісу, а падпісваюць польскія і рускія часопісы? А мо' не любяць свайго часопісу, а мо' ён не цікавы?

— Не, не ў гэтым справа. Беларусы ў Семятыцкім павеце любяць свой часопіс і ён, як выказаліся большасць прысутных, нічым не горшы ад другіх. —

Справа ў тым, як сцвярджалі дыскутанты, што не ўсе беларусы ўмеюць чытаць па-беларуску.

Роднай мовы з дзеда прадзеда амаль ніхто не вучыўся, амаль ніхто на вёсцы са старэйшага пакалення не знае беларускай граматыкі, амаль ніхто не знае прыгожай беларускай літаратуры і гісторыі. І гэта вельмі дрэнна, гэта трэба як найхутчэй ліквідаваць.

— Трэба — як гаварылі беларускія актывісты — вучыць беларусаў сваёй роднай мовы, трэба ліквідаваць непісьменнасць у гэтай справе.

Як гэта зрабіць?

На гэта пытанне нашыя сябры з Семятыч давалі наступны адказ: Трэба ў беларускіх вёсках пачынаючы ад восені гг. распачаць курсы навучання беларускай мовы. Трэба весці справу так, як у 1950 годзе ў нашай краіне вялася барацьба з непісьменнасцю.

Вельмі пажаданым было-б, каб гэтай так важнай для беларусаў справай зацікавіўся Ваяводскі аддзел асветы і дапамог ліквідаваць гэтую спецыфічную беларускую непісьменнасць.

Калі-б гэтыя праекты Семятыцкіх актывістаў (ды не толькі семятыцкіх, думаю, што гэта ўсе беларусы ў Польшчы напэўна падтрымаюць) ажыццявіліся — тады «Ніву» чытаў-бы амаль кожны беларус, тады значна быў-бы ліквідаваны ў беларусаў комплекс ніжшасці да ўсяго, што беларускае.

М. Х.

Алесь Омільяновіч

2)

Соню Каўшыла ўзялі на допыт. Хітрыя пытанні — хто і адкуль да іх прыходзіў, каму памагала, што ведае пра мужа і іншых арыштаваных? Ва ўсім пярэчыла—не ведаю. Прывялі Волчыка Гледзячы сабе пад ногі расказаў, як быў у Каўшылаў і як атрымаў ад іх харчы партызанам.

Каўшылаву сталі біць палкамі, але не прызнавалася, дзе быў муж, што рабіў.

— Не ведаю, — адказвала. Клялася перад гітлераўцамі, што яна не вінавата, умаляла, каб злітаваліся над яе дзяцьмі.

На вочы Волчыку прыводзілі Кіцелеву і іншых, паўтараліся падобныя сцэны як і з Каўшылавай.

Пад вечар Шот сабраў нараду. На аснове параўнання вынікаў допыту, не было ніякага сумнення, што ў рукі гестапа папаліся сувязныя і дапаможнікі партызанаў, але гэта былі не ўсе. Як разведаць рэшту?

Оберлёйтнант Шот — хітры і кемлівы ліс, сказаў сабраным, што некаторых арыштаваных, асабліва жанчын звольніцца, а з імі няма сумнення зараз нехта наладзіць сувязь і яны будуць з некім утрымоўваць кантакты. Значыцца будуць гэткай прыманкай, а гестапоўскія шпікі будуць сачыць за іх кожным крокам. У гэты вечар выпушчана сем'і арыштаваных.

З жанчын, як найбольш абвінавачаная, засталася Вера Гіжэўская, на якую дома чакала чацвёра дзяцей.

Вера Гіжэўская сядзела асобна ў жандармерыі (сённяшні будынак ПЗГС-а і пошты). Закратаванае акно выходзіла якраз на вуліцу. Чацвёра малых дзяцей штодзень прыходзіла да маці, якую аддзяляў ад іх мур, краты і фашысты. Дзеці сядалі на тратуар, узіраліся ў закратаванае акно і плакалі. Маці хапала за краты, да крыві грызла губы, слёзы самыя плылі па твары, сэрца рвалася да дзяцей.

— Мамачка, чаму цябе не пускаюць, як нам без цябе кепска і цяжка — наракалі дзеці працягваючы да яе рукі.

Гэты вобраз узрушаў сэрцы. Праходзячыя вуліцай людзі моўчкі выціралі слёзы з вачэй Жандары цкавалі дзяцей сабакамі, гналі вон, а маці за валасы сцягвалі з акна. Часам з-за аконнай краты даносіўся сумны, турэмны напеў.

Так праходзілі месяцы. Гестапа, шпікі і іх дапаможнікі ўважліва назіралі за сем'ямі арыштаваных, настаўлялі вушы і вочы на тое, што адбывалася ў Гайнаўцы.

Дзесьці пад восень 1942 г. з'явіўся ў Гайнаўцы знаёмы сувязны ад партызанаў. Прыйшоў да Каўшылавай, распытаў пра арыштаваных, пра размяшчэнне нямецкіх сіл і агульную сітуацыю. Расказаў, што партызанскае камандаванне вырашыла зрабіць напад на гестапа і адбіць арыштаваных, хоча толькі ведаць погляд сем'яў на гэту справу. Нажаль пастанова штаба была не магчымай да выканання. Будынак гестапа (цяпер аптэка) знаходзіўся ў цэнтры горада. На паверсе было поўна немцаў. На даху ў вежы сядзеў нямецкі вартаўнік з кулямётам. Навакол, у школе і іншых будынках, стаялі СС-аўцы і паліцыя. Нападзенне каштавала-б шмат крыві і ахвяр.

Сувязны адыйшоў з нічым. Пагас праменчык надзеі. Арыштаваныя ўсё яшчэ сядзелі.

Настаў снежань 1942 г. Партызаны штораз мацней і шырэй дзейнічалі. У Гайнаўку прыбыла некалькі афіцэраў гестапа, спецыялістаў да барацьбы з партызанамі. Разам з Шотам аналізавалі становішча, радзілі над тым, якія застасаваць сродкі, каб прыкараціць партызанскую дзейнасць.

Усе згадзіліся на адно: тэрор і экзекуцыя. Прагледзена дакументацыю падазроных, зроблена доўгі спісак прозвішчаў, устаноўлена падрабязны план дзейнасці. На Гайнаўку і яе аколіцы трэба навесці цень страху.

Набліжаўся дзень святой каляды. Сем'і і дзеці арыштаваных чакалі на бацькоў, спадзяваліся, а мо' аднак вернуцца?

23 снежня 1942 г. разбушавалася гестапа. Ізноў арыштавана шмат асоб.

З Гайнаўкі арыштавана палякаў: Ежыка, Садакорскага, Паўлоўскага і шмат іншых. Звезена з акалічных вёсак усіх падазроных і савецкіх нявольнікаў, працуючых у гаспадароў.

Беларусы, палякі, рускія, у тым ліку жанчыны, мужчыны ўсіх разам 100 асоб, запоўнілі арышт гестапа. У гэтую раніцу сем'і арыштаваных апошні раз падалі ім харчы.

Пасля поўдня вузенькая вулічка запханая была грузавікамі і войскам. Пад'язджалі ўсё новыя грузавікі, прывозілі новых ахвяр.

Пад дзверы гестапа пад'ехала некалькі грузавікоў з чорнымі кузавамі. Арыштаваныя прыслухоўваліся размовам і беганіне. Адчынена дзверы камер, выгнана арыштаваных. Гіжэўскія і Каў-

Калі мы закончылі гутарку пра выхаваўчае значэнне экскурсіі, адзін з пасажыраў нашага купэ, які дагэтуль не браў удзелу ў спрэчках, так адазваўся:

— А я, то бы пасля гэтых Новых Гутах, Велічках, Палацах Культуры і Возерах Мазурскіх — павёў-бы экскурсію, асабліва школьную экскурсію, у турму.

Так, у турму. Паказаў-бы ім людзей, якія не хацелі з намі прапаваць, супольна будаваць, а хацелі жыць коштам чужой крыўды. Якія замянілі свой варштат працы на панурую келю, прасторныя палі і балоты, на карцэр.

Можа калісь — калі прыйшла-бы ім ахвота парушыць закон, тады хто ведае, можа і падумалі-б пра гэтую экскурсію.

Дык вы самі сказалі, што «падарожжа вучыць» — ці як там...

Ясна, што пасля гэтакага выводу, зноў распачаліся спрэчкі, а нават доўгая дыскусія на тэму мажлівасці, як і мэтазгоднасці такога помыслу.

— А можа гэта было-б і добра — адазваўся адзін з падарожных — бо я памятаю, як у войску, пасля навабранства завялі нас у венерычны шпіталь. Праўда, што хіба з дзве нядзелі ніхто з нас не мог есці, але за тое ў нашай эскадры, на працягу двух год ніхто не захварэў венерычна. А ў іншых розна бывала.

— Але-ж мы не можам з турмы рабіць заалагічнага парку — цвярдзілі апазыцыяністы.

Далейшыя спрэчкі перарвала прыбыццё цягніка на станцыю.

Я пастанавіў надрабіць нешта дарогі і... наведаць турму.

Велізарны, пануры, царскі будынак пры Шасе Полуднёвай аточаны высокім мурам.

— Калі ласка — гаворыць начальнік турмы, можаце разведаць цэлую турму, з споду ўверх. Ведаеце — як яўнасць палітычнага жыцця, та і турэмнага.

ДАРОГА ТУРЭМШЧЫКА.

Не сказаў-бы каб гэта было вельмі прыемнае пачуццё, калі за табой скрыгане адна брама, другая, трэцяя...

У адным будынку, новапрыбылая група арыштаваных пазбываецца «цывільных фракаў» і пасля дакладнай рэвізіі, пасля здачы асабістых прадметаў да дэпазыту, у шэрым турэмным адзенні, са зменяным выглядам і круглымі, без казыркоў шапкамі, дзесці далёка адыходзяць, стукаючы драўлянымі абіякамі. Побач, месца, дзе турэмшчык можа бачыцца са сваімі роднымі, ці знаёмымі.

Праз дзве сеткі спатыкаюцца з сабой маці з сынам. З тым самым сынам, які быў яе гордасцю і пацехай. Можа дзеля таго, так яму нераз дазваляла. І можа дзеля таго цяпер гутарыць яна з сваім сынком... праз сетку. Сынок цяпер стаўся нешта разгублены і ўкрадкам абцірае слязіну.

Іншая «пара» — мужык і жонка, стараюцца нешта працягнуць у насавой хустачцы. Але чуйнае вока турэмнага стражніка перашкаджае ў працягванні.

Перасыланыя картачкі вандруюць у кошык, карэспандэнцыя можа адбывацца толькі легальнай дарогай т. е. поштай.

Турэмшчыку, які выдаецца добрым захаваннем, начальнік турмы можа пазволіць бачыцца з сваімі блізкімі без сеткі.

І вось такому аднаму «выдатніку» прынесла жонка папяросы і мусі вельмі смачныя, абцякаючыя тлушчам бліны. Але «стары» не звяртае на ўсё гэта ніякай увагі, толькі прагным позіркам утаропчыўся ў жонку. Як-бы ў першы тыдзень пасля шлюбу.

Ідзем далей, хай сабе буркуюць, не трэба было гнаць самагонкі...

У далейшым працягу нашай вандроўкі, разведваем карцы — месца для тых, якім і ў турме няма месца. Паволі вочы прызвычайваюцца да цемры і бачу ляжачага на падлозе турэмшчыка. Штосьці агіднага было ў выглядзе таго чалавека, якому і ў турме не было месца. Ён не ўстаў нават пры начальніку. Падняўся крыху, калі я папрасіў хвіліну размовы «сам на сам». Пытаюся пра сям'ю і хатнія ўмовы — думаю можа яго ўзрушыць успамін.

Аказваецца, што сястра яго настаўніцай, а брат... ксяндзом. З першай жонкай ужо даўно не жыве, а другая... тут закляў брыдка... другая памагла дастацца ў турму.

Мела яго ўжо досыць. Зрэшты не толькі гэта — сумка яго «спраў» вельмі грубая.

Гэта праўда. Лаяў і зняважваў начальства. Правільна, што пасадзілі яго ў карц. Прызнае гэта цяпер ён сам. Зрэшты ў гэткім выпадку не быў-бы, для кагось лепшым, калі-б на яго хтосьці пляваў...

— То чаму так рабіў? — пытаю яго.

Маўчыць.

Потым доўгая, вельмі доўгая гутарка, у якой процііўстаўляю яго дагэтуляшнія, недарэчныя паступкі.

Пытаюся, ці не шкада яму сонечных праменных дзён і духмяных ляўконіяй вечароў.

...А можа меў-бы якое пажаданне?

Не. Нічога не хоча. Не хоча нават вяртацца на свабоду.

— Навсшта? Зараз зноў сюды вярнуўся-б. Добра яму тут, у турме, здалёк ад найвялікшага зла... водкі і жанчын. — Ізноў брыдкае праклянцце.

— Хацеў-бы толькі ўбачыць свайго некалькігадовага сына. Але без мацеры. Так хацеў-бы прытуліць яго да сябе і так хацеў-бы каб яго сын быў добрым чалавекам. Не такім, як ён. Бо ён зусім ужо згублены..

І калі гэта ён гаварыў, штосьці задрыжала ў яго нутры. Адвярнуўся і... заплакаў. Пасля нейкага часу прамовіў.—А няхай яго ясна халера возьме з такім жыццём. Можа гэта не варта гніць у гэтым карцу. Ці-ж не лялей было-б спаткацца з вамі дзесь напрыклад пры піве, а не тут у карцы. — А вы, прабачце, хто такі — пракурор?

— Не, — адказваю — журналіст.

— Вось бачыце, а я працаваў у друкарні і не згорш зарабляў. Ці працуе там яшчэ Х., У. З.?

Бачыце, я ўсіх там ведаю. Але халера — гэтая водка, гэтыя праклятыя бабы і гэтыя «каханыя» сябры... каб іх усіх... Такое з.... жыццё. сталі спорую групу іграючых на гітарах, мандалінах і акардэонах. Іншыя гралі ў біліард.

Потым заходзім у школу. Трапляем на геаграфію. З-за крат і турэмных мураў, вучні пераносяцца выабразняй у краіны цэлага свету.

Начальнік просіць мяне каб у сваім артыкуле падкрэсліў асаблівыя заслугі і ўклад працы настаўнікаў: Марыі Залеўскай — загадчыцы школы, Ядвігі Ляшчынскай, Крыстыны Амільян, Іосіфа Бужынскага і Паўла Гапанюка — настаўнікаў, а таксама Яніну Кожанецкую — школьнага падінспектара асветы ўзрослых у Беластоку. Гэтая ў сваю чаргу ў самых суперлятывах выражаецца пра начальніка турмы, які атачае школу як найлепшай апекай, дзеля таго ёсць такія добрыя вынікі ўсіх вучняў. Расказвае пра мажлівасці развіцця гэтай школы ў новым навучальным годзе.

(Працяг на стар. 6)

шыла знайшліся ў адным кузаве. Ведалі, што гэта іх апошняя дарога, апошнія мінуты жыцця. Грузавікі з глухім шумам матораў з цмянымі рэфлектарамі рушылі ў кірунку Белавежы.

Арыштаваным забаронена было размаўляць, нават рухацца, аднак некаторыя ўкрадкам на паперы пісалі па-цемку па некалькі слоў і выкідалі іх з кузаваў грузавікоў. Словы былі кароткія і поўныя горкага болю: «бывайце, вязуць нас у Белавеж, адтуль ніхто не вяртаецца». Несеныя ветрам запісачкі знаходзілі людзі, аддавалі сем'ям, як найдаражэйшыя памяткі.

Па пушчы неслася рэха матораў. Калона прыбыла ў Белавежу і затрымалася перад будынкам гестапа.

Гэтай ночы гестапаўцы прывезлі ў Белавеж 300 чалавек. Многія з іх не мелі нічога агульнага з партызанамі, аб нічым не ведалі, але немцам хапіла, калі мелі нязначны цень падазронасці. Густа расстаўленыя патрулі з сабакамі і ракетамі ўсю ноч пільнавалі замак, дзе памяшчаўся гестапаўскі штаб і будынак, у якім сядзелі назначаныя пад расстрэл людзі. Было яшчэ цёмна, калі немцы забралі 10-цёх пленных, казалі ім пабраць з сабой рыдлёўкі, ломы, кіркі і пайшлі цераз Белавеж броўскім трактам у бок пушчы. За лясной вартоўняй дарога вяла поўкругам, узлессем, на левы бок раслі рэдкія карчы, між імі а пушчай цягнулася лёгенька нахіленая к бору раўніна. Гэтае месца паказаў учора пальцам генерал.

Адзін з немцаў азірнуўся навокал пахадзіў па полі, потым адмерыў дваццаць крокаў уздоўж і тры ў шырыню, адзначыў на снягу вялікі прамавугольнік і загадаў адубеўшым са страху пленным як найхутчэй капаць. Мароз скаваў зямлю, нялёгка было капаць. Кіркі, ломы і рыдлёўкі глуха грукалі аб зямлю. Капаючым забівала дыханне, рукі і мускулы дзеравянелі, былі ўпэўнены, што самі сабе капаюць магілу.

Роў ставаўся штораз глыбейшы. Над Белавежай пачынала ледзь прыкметна днець. Стаяла марознае надвор'е. Дробныя белыя сняжынкі лёгенька апускаліся на зямлю. Пачынаўся дзень 24-га снежня 1942 года.

Некалькі афіцэраў выйшла з замка, (у якім некалькі гадоў таму назад Масціцкі і Герынг гасцяваліся пасля ўдачлівых паляванняў) і загадалі вывезці арыштаваных.

З падвала, палкамі і прыкладамі выгнана натоўп людзей. Гестапаўцы спраўджвалі доўгія спіскі і пры кожным прозвішчы ставілі чырвоны крыжык. Уздоўж вуліцы Стачок расстаўлена патрулі. Недалёка мейсца экзекуцыі пастаўлена вартаўнікоў з ручнымі і станкавымі кулямётамі накіраванымі duламі на пушчу. Нагружаныя машыны цяжка грукочучы, па соннай яшчэ вуліцы з'язджалі на броўскую дарогу, урэзваліся ў пясок і груду і памалу даязджалі на мейсца смерці. Прачынаючыеся белавежане адхілялі фіранкі і з трывогай у сэрцы праз шчылінкі глядзелі на калону грузавікоў.

Дол быў гатовы.

Першы грузавік павярнуў і затрымаўся задам да долу. Усіх з кузава выгнана на зямлю. Навакол акружылі іх СС-аўцы.

— Раздзявацца — зараўлі гестапаўцы. Перапалоханыя да поўсмерці людзі скідалі вопраткі, заставаліся ў адной бялізне. Гітлеравец кіруючы экзекуцыяй паказаў пісталетам на некалькі асоб. Пагнана на бераг долу. Грукнулі стрэлы аўтаматаў, рэхам разнесліся па пушчы, адбіліся ў патрывожаных сэрцах людзей. Першыя ахвяры ўпалі ў магілу. Пагнана наступных. Крыкі і праклёны мяшаліся са словамі пацераў і стогнам уміраючых, якіх афіцэры гестапа дабівалі стрэламі з пісталетаў.

Гіжэўскія і Каўшыла выйшлі з аднаго грузавіка. Скінулі адзенне. На халодных губах злажылі апошнія развітальныя пацалункі. Глянулі на нізка павісшыя воблакі, і на гамонячую пушчу, якбы хацелі гэта назаўсёды запамятаць і абняўшыся ўтрох падыйшлі да супольнай магілы. Аўтаматныя стрэлы скасілі іх жыццё.

Па нейкім часе ўсё прыціхла. Час-ад-часу чутныя былі паасобныя стрэлы з пісталетаў — дабівалі яшчэ жывучых.

Настала раніца. Дол запоўнены быў целамі мучанікаў. У паветры разносіўся моташны пах крыві і пораху. Пленныя, якім аж валасы пасівелі на вісках замерзшымі рукамі засыпалі магілу. На грузавікі кідана адзенне расстрэляных. Магілу зраўнана з зямлёю. Салдаты доўга даптали зямлю, каб нават след жыцця там не застаўся. Грузавікі, адзін за другім ад'ехалі ў бок Белавежы.

Паволі, ціха, сыпаўся снег, засыпаючы замярзаючыя лужы крыві, раскапаную зямлю і каляіны грузавікоў.

*

Ноччу з Белавежы вышмыгнуўся чалавек. Было цёмна. Ішоў, затрымоўваўся, прыслухоўваўся. Дайшоў да горбы камення, выбраў самы большы з іх і згінаючыся пад цяжарам панёс. Часам адпачыў, то ізноў ішоў далей. Накалец дайшоў да мейсца мукі. Палажыў камень. Рукамі выгроб невялікую ямку і ўтачыў туды камень. Потым зняў шапку, стаў на калені, перахрысціўся, пацалаваў зямлю і адыйшоў у змрок.

А. ОМІЛЬЯНОВІЧ.

Яноты на Беларусі

Яноты ўпершыню завезены ў Беларусь з Усурыйскага краю ў 1936 годзе ў колькасці ста штук. З іх 90 выпусцілі ў Парыцкім і Любанскім раёнах, а дзесяць у Чачэрскім раёне.

Для звяркоў былі зроблены штучныя норы. Завезеных янотаў падкормлівалі мясам і рыбай. Яноты хутка прывыклі да падкормкі і доўгі час самі не выходзілі з нор на пошукі корму. Яноты так прывыклі да людзей, што хадзілі за імі, як сабакі. Здараліся выпадкі, калі яноты заходзілі ў вёскі і кралі курэй.

Яноты, выпушчаныя ў Парыцкім раёне, хутка прыжыліся і сталі рассяляцца ў суседнія раёны. Ужо ў 1940 годзе, г. зн. праз чатыры гады пасля завозу, яноты сустракаліся ў Парыцкім, Жлобінскім, Азарыцкім, Васілевіцкім, Бабруйскім, Рэчыцкім і іншых раёнах.

У 1947 г. г. у Парыцкім і Любанскім раёнах былі злоўлены 52 яноты, з іх 32 выпусцілі ў Лагішынскім раёне, а астатнія — у Слонімскім раёне. На працягу апошніх год тэрыторыя распаўсюджвання янотаў значна пашырылася. З 1952 года яноты сустракаюцца на ўсіх абласцях Беларусі. Пасяліліся яноты і ў Белавежскай пушчы.

Месцамі пражывання янотаў з'яўляюцца шыракалістабыя і змешаныя лясы, невялікія пералескі, якія мяжуюцца з балотамі, рэчкамі, азёрамі, або іншымі вадаёмамі. Пры адсутнасці вадаёмаў яноты пераходзяць у іншыя месцы.

Яноты ядуць мышэй, жаб, ловяць рыбу, ракаў, розных насякомых, п'явак, дажджавых чарвякоў. Яноты разбураюць гнёзды вадаплаваючых і баравых птушак, знішчаюць птушанят. З расліннага корму яноты ядуць насенне культурных злакаў, брусніцы, суніцы, чарніцы, рабінавыя ягады, жалуды, карэнні некаторых раслін. Здараліся выпадкі, калі яноты заходзілі ў сады і ласаваліся паданымі яблыкамі і грушамі.

Да восені яноты назапашваюць значны пласт тлушчу і з наступленнем халадоў кладуцца ў спячку. Іншы раз у цёплыя зімовыя дні звяркі прачынаюцца, выходзяць з нор і грэюцца на сонцы.

Гон у янотаў пачынаецца рана ў сярэдзіне лютага і заканчваецца ў пачатку сакавіка. Самка пасля 57—62 дзён выношвання прыводзіць у сярэднім 6—8 шчанят. Шчаняты нараджаюцца бездапаможнымі, сляпымі і пачынаюць бачыць толькі праз 8—10 дзён. Першыя 20—22 дні яны харчуюцца выключна малаком маці, а потым паступова пераходзяць на самастойны корм.

Яноты каштоўныя сваёй футрай. Яна доўга носіцца, цёплая і вельмі прыгожая. Да 1950 года гэты звер знаходзіўся пад аховай, паляванне на яго было забаронена на працягу ўсяго года. Пачынаючы з 1950 года дазволен планавы адстрэл.

С. ПРАЧ.

ЛЮДЗІ ЗА КРАТАМІ

(Працяг са стар. 5)

А калі мы яшчэ раз вярнуліся ў клуб на індывідуальную гутарку, у мяне паўстаў праект распісаць анкету. Я быў цікавы, аб чым і як думаюць «людзі за кратамі».

АБ ЧЫМ ДУМАЮЦЬ ЛЮДЗІ ЗА КРАТАМІ?

Роўнымі каліграфічнымі, ці абыякавымі літарамі, пісаныя словы, шчырыя ці злаславыя, былі пераважна падпісаныя.

1) Прадумаў даклад на свае злачынствы і дайшоў да вываду, што галоўнай прычынай было...

— Вось, вось — у 100 працэнтах адказы былі больш-менш аднолькавыя: «алкаголь», «калегі» і «лёгкадумнасць».

А вось некаторыя адказы:

«Быў пад уплывам алкаголю і сярод нядобрай кампаніі».

«Лёгкадумнасць і шчырасць да свайго начальства. Разам з імі піў водку, а праз яе пачаў занядбываць працу. Бачыў, як мае начальнікі за камбінаваныя грошы купляюць футра, гадзіннікі і мэбель. Не заявіў дзе трэба, а потым сам пачаў красць. Пасля таго, як ажаніўся, перастаў піць і ўсімі сіламі хацеў вярнуць растрачаныя грошы, але ўжо было за позна. — Слабая воля».

— Быў і гэткі адказ: *«Некалькі разоў звяртайся да Прэзідыума ГРН у Старакорніне каб прыдзялілі будынкі. Не далі ані будынку, ані адказу. Мусеў красць дрэва ў лесе»*

2. УПЛЫЎ ТУРМЫ НА МАЮ АСОБУ.

Не ведаў, што гэта значыць свабода і не ўмеў яе шанаваць. Уважаю за блуднага таго чалавека, які так лёгкадумна перакрачае закон...»

«Трэба звяртаць увагу на тых, якія ідуць злой дарогай»...

«Чуюся як-бы я быў выродкам грамадскасці»...

«Цяпер толькі зразумеў, як гэта кепска, калі чалавек не ўмее запанаваць над сабой»...

«Ніжэй чалавек не можа ўпасць, як пазбавіць сябе свабоды»...

«Не толькі сам буду ўжо высцерагацца каб не зрабіць ніякага злачынства, але і іншых буду перасцярагаць...»

— *«Зразумеў, што водка вядзе да згубы і турмы»...*

3. ЯК ДУМАЮ НАЛАДЗІЦЬ ДАЛЕЙШАЕ СВАЕ ЖЫЦЦЕ ПАСЛЯ АДБЫЦЦЯ КАРЫ.

У пераважнай колькасці выпадкаў, адказы былі такія:

— *«Буду лячыцца ў Процівалкагольным амбулянсе...». «Не буду піць водкі і прабываць з нядобрымі сябрамі».*

— *«Кіну працу ў бюро і пайду працаваць на зямлю». «Буду ведаць, як цаніць і шанаваць свабоду, якой я цяпер так прагну».*

4. ЯК Я САРГАНІЗАВАЎ-БЫ ТУРЭМНАЕ ЖЫЦЦЁ.

— Адказы адносіліся пераважна прадаўжэння шпацыру да адная гадзіны. Увесці ў камерах ігру ў шахматы, шашкі, доміна, заінсталяваць радыёкропкі, даць пачытаць часопісы і г. д.

Таксама былі прапановы, каб не трымаць вязняў бесчынна, бо тады прыходзяць ім розныя думкі ў галаву, а не заўсёды добрыя.

— Турэмшчык не павінен быць цяжарам для дзяржавы. Ён павінен не толькі зарабіць на сябе, на хворых і тых, што вучацца ў турме, але каб пасля таго, як адбудзе кару, меў трохі грошай на новае жыццё. Турма мае права пазбавіць чалавека свабоды, але ніколі не мае права пазбавіць яго здароўя. Тады трэба пазволіць вязням, якія чакаюць суда і якім віна не ёсць даказана — на даўжэйшы шпацыр — нават да 2-х гадзін удзень і трэба алкінуць з вокнаў «бліны», якія не дапушчаюць у камеру прамеяў сонца.

Таксама было шмат скаргаў на абыякавую лякарскую апеку.

5. АПРАЧА ПАЗБАЎЛЕННЯ СВАБОДЫ, ШТО ДЛЯ МЯНЕ НАЙБОЛЬШ У ТУРМЕ ПРЫКРАЕ.

— *«Мне здаецца, што на мяне глядзіць цэлы свет, як на якога выродка».*

— *«Разлука з сям'ёй і ўстыд перад сваімі дзяцьмі».*

— *«Бацькі выхавалі мяне, каб я ім дапамог на старыя гады, а я замест гэтага, сяджу ў турме».*

— *«Аставіў жонку і двое дзяцей, якія не маюць ніякіх сродкаў утрымання — выцягваюць руку па кусок хлеба, а я ім не магу дапамагчы».*

— *«Думаў, што ўвайшоў у... замкнутую магілу. Адчуў я тады якуюсь скруху і жаль за свабодай».*

6. ІНШЫЯ МАЕ ПРАПАНОВЫ І УВАГІ.

У гэтай рубрыцы паўтарыліся больш - менш папярэднія адказы. Аднак не брак было і досыць трапных. Былі між іншымі прапановы падзяліць вязняў на пасобныя групы: пакараных упершыню і рэцыдывістаў. А таксама падзел на малодшых і старэйшых.

Больш умяркавана стасаваць арышты часовыя і стасаваць іх толькі тады, калі заходзіць неабходная патрэба.

— *«Не трымаць без патрэбы людзей у турме».*

*

Не ведаю, ці дойдзе калі да гэтага, што зрэалізуецца замысел майго спадарожніка і школьныя экскурсіі будуць наведваць... турму. Але ёсць такая пагаворка, што «людзі дзеляцца на тых, што сядзелі, сядзяць і... будуць сядзець».

— Тады я ўважаў падаць да ведама тым людзям якія (яшчэ) не сядзелі, аб чым думаюць тыя людзі, якія цяпер сядзяць, якія, як самі пішуць: «добраахвотна» зракліся свабоды...

І. РЫБІНСКІ

здымкі аўтара.

(Працяг са стар. 1).

ЯКУБ КОЛАС

выступіў у сваім вядомым артыкуле «Чаму плача песня наша?» Янка Купала. Ён выкрыў ідэалістычную і антыграмадскую сутнасць усіх навучанняў варожага лагера. Асноўная грамадска - эстэтычная ідэі гэтага купалаўскага выступлення, зводзяцца да таго, што паэзія як форма грамадскай свядомасці не мае права адыйсці ад суровай праўды жыцця і лунаць недзе ў заваблачным свеце «вечных» тэм, а павінна ўбіраць у сябе і адчуваць усё гора жыцця Беларусі дэмакратычнай».

І вось усе думкі і пачуцці Коласа заўсёды былі на баку той Беларусі, якая аб'ядноўвала заняволеных і абяздоленых.

Рэвалюцыя разнявoліла вялікую творчую энергію беларускага народа, які прыступіў да грандыёзнага гаспадарчага і культурнага будаўніцтва. У жыцці і літаратуры паявіліся новыя героі, народжаныя новай эпохай.

Першымі буйнымі творамі Коласа, у якіх ён жыва адгукнуўся на савецкую рэчаіснасць, былі аповесці: «На прастарах жыцця» і «Адшчапенец». Гэтыя творы адлюстроўвалі вялікія перамены, якія адбываліся ў жыцці беларускай вёскі ў першыя паслярэвалюцыйныя гады.

Жамчужынай пасляКастрычніцкай творчасці пісьменніка з'яўляецца трылогія «На ростанях», якую завяршыў ён у 1954 годзе. Першая яе частка — «У Палескай глушы» — была закончана ў 1923 годзе, а другая — «У глыбі Палесся» — у 1927 годзе.

У рамане Колас вярнуўся да рэвалюцыйных падзей 1905—1907 гадоў і паказаў лёс беларускага народа ў гэты пераломны для яго гісторыі перыяд. Трылогія разгортвае перад нашымі вачыма карціны жыцця сялян і вясковай інтэлігенцыі Палесся. Падзеі, якія адбываюцца ў глухой і нічым непрыкметнай вёсцы Цельшын, складаюць неад'емную частку гісторыі краіны. Тут у мясцовым асяродзі, адбываюцца глыбінныя працэсы, выспяваюць рэвалюцыйныя сілы.

Герой трылогіі — малады вясковы настаўнік Андрэй Лабановіч — увасабляе доўгі і складаны шлях ідэйна - палітычнага росту дэмакратычнай часткі беларускай інтэлігенцыі. Яго пакутлівыя і настойлівыя шуканні прыводзяць да ўсведамлення свайго рэвалюцыйнага прызвання, сваёй непарыўнай сувязі з працоўнымі масамі краіны. Трылогію «На ростанях» можам смела назваць эпасам народнай рэвалюцыі, мастацкім люстрам той эпохі, якую справядліва лічаць генеральнай рэпетыцыяй Вялікага Кастрычніка.

Сярод празаічных твораў Коласа значнае месца займае аповесць «Дрыгва», напісаная ў пачатку трыццатых гадоў. У аснову твора пакладзены сапраўдныя гістарычныя падзеі, звязаныя з барацьбой народа супроць замежнай ваеннай інтэрвенцыі і буржуазна - памешчыцкай контррэвалюцыі, у 1919-1920 гадах. Героямі «Дрыгвы» з'яўляюцца палескія сяляне, якія ўзнімаюцца на абарону заваёў Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі.

Напярэдадні Вялікай Айчыннай вайны Колас пачаў пісаць паэму «Рыбакова хата». Ваенныя падзеі не спынілі пачатай работы і ў 1947 годзе твор быў закончаны. Паэма пераносіць нас у былую Заходнюю Беларусь. Перад чытачом узнікаюць карціны беспрасветнага жыцця беларускіх сялян. Пісьменнік паказвае ўсю жудасную сістэму эксплуатацыі, якая абрушваецца на маленькую вёску Петрушы. Памешчыкі — кулакі-аcаднікі, жандармы і агенты дэфензівы — вось сілы, пры помачы якіх урад Пілсудскага імкнецца скаланізаваць вёску, забіць нацыянальную годнасць яе жыхароў.

Аднак усе намаганні ворага дарэмныя. З кожным годам расце вера прыгнечаных у вызваленне, мацнеюць пачуцці іх братэрскай салідарнасці і дружбы, якія не ў сілах зламаць правакатар Богут — апора польскай буржуазіі ў вёсцы. Праследваны Богутам і дэфензівай Даніла — галоўны герой паэмы — увасабляе шматпакутны шлях заходнебеларускага насельніцтва, яго змаганне за ўз'еднанне заняволенай беларускай зямлі з Радзімай. Паэма «Рыбакова хата» звяршаецца вызваленнем заходніх вобласцей Беларусі ў памятныя верасьнёўскія дні 1939 года.

У суровыя гады Айчыннай вайны Якуб Колас не спыніў сваёй творчай дзейнасці. Яго пяру у той час належаць вершы, поўныя нянавісці да фашысцкіх захопнікаў і веры ў перамогу савецкага народа. За час вайны былі апублікаваны два зборнікі яго паэзіі, а таксама паэмы «Суд у лесе» і «Адплата». Паэму «Адплата» пісьменнік прысвяціў гераічнай барацьбе беларускіх партызанаў супраць фашысцкіх разбойнікаў. На старонках «Правды» і «Известий», у беларускіх франтавых і партызанскіх газетах побач з яго вершамі змяшчаліся публіцыстычныя артыкулы, заклікаючыя да бязлітаснай расправы з захопнікамі. Натхняючы голас паэта даходзіў да ўсе куткі акупіраванай фашысцкімі войскамі Беларусі.

З вялікай радасцю сустрэў пісьменнік вызваленне роднай зямлі. Усе свае творчыя сілы і здольнасці ён аддаў залечванню ран, нанесеных ваеннымі падзеямі. Сваю літаратурную дзейнасць спалучыў з працай выдатнага грамадскага дзеяча і вялікага вучонага. Якуб Колас з'яўляецца членам Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, дэпутатам Вярхоўнага Совета СССР і Вярхоўнага Совета БССР, членам Прэзідыума Вярхоўнага Совета БССР, старшынёй тэта абароны міру. Вялі- Рэспубліканскага камікія заслугі Коласа перад беларускай навукай.

Ён, як буйны лінгвіст і літаратуразнаўстца праводзіў вялізарную работу ў мовазнаўчай і літаратуразнаўчай галінах. Будучы праз доўгія гады віцэпрэзідэнтам Акадэміі навук БССР, шмат часу прысвячаў развіццю беларускай навукі і культуры.

Да апошняй мінуты свайго жыцця Колас не пераставаў думаць аб будучых сваіх творах. Ён збіраўся напісаць аповесць на матэрыялах Вялікай Айчыннай вайны. Аднак многім яго творчым задумам не суджана было здзейсніцца.

Светлы вобраз Якуба Коласа заўсёды будзе прыкладам служэння народнай справе, прыкладам высокага патрыятызма. З пакалення ў пакаленне будзе жыць паэт у сваёй неўміручай творчасці, якая з'яўляецца неад'емнай часткай гісторыі Беларусі.

Мгр. МАЦЕЙ КАНАПАЦКІ

Канчаецца жніво

На Беласточчыне ўжо заканчваецца жніво.

Школа чакае на моладзь

Прафесія трактарысты вельмі добрая. Уключыш матор, падчэпіш плуг, або прыцэпу і паехаў пыхаючы.

І спецыяльнасць універсальнага механіка не горшая. Ніхто не можа адрамантаваць трактара, малатарні, ці якой небудзь іншай машыны, а ён умее гэта зрабіць.

Вось гэтыя спецыяльнасці можна здабыць у школе механізацыі сельскай гаспадаркі ў Міхалове (Беластоцкі павет).

Ужо пачаўся прыём заяў да гэтай школы. Варта паспяшацца моладзі і злажыць як найхутчэй заяву на адрас: Zasadnicza Szkoła Mechanizacji Rolnictwa CUSZ w Michałowie.

М. Х.

Цэны на рынку ў Беластоку 1. 8. 57 г.

жыта за 100 кг	270—275 зл.
пшаніца за 100 кг	320—330 зл.
авёс за 100 кг	360—370 зл.
ячмень за 100 кг	330—340 зл.
бульба (з мінулага года)	90—100 зл.
гарох за 1 кг.	4—5 зл.
бульба маладая за 1 кг.	2,5—3 зл.
курыца 1 штука	25—30 зл.
малако 1 літр	2,5—3 зл.
смятана 1 літр	15—16 зл.
масла 1 кг	40—44 зл.
свініна 1 кг	27—28 зл.
саланіна 1 кг	29—30 зл.

Ю. Ш.

Хочуць вучыць дзяцей роднай мовы

У адлегласці пяці кілометраў ад Семятыч паабапал шасы раскінулася беларуская вёска Слохы Анапольскія. У гэтай вёсцы ёсць сямікласавая школа, у якой вучыцца шмат беларускіх дзяцей.

— Бацькі гэтых дзяцей — як аўтарытатыўна заяўляе старшыня Прэзідыума грамадскай рады нарадовай у Слохах Анапольскіх, хочуць каб іх дзеці вучыліся таксама і сваёй роднай мовы.

— Памажыце нам у гэтай справе — прасіў старшыня Прэзідыума ГРН прадстаўніка нашай рэдакцыі. — Мы хацелі-б каб Павятовы аддзел асветы скіраваў да нашай школы настаўніка, які ведаў-бы беларускую мову і вучыў яе нашых дзяцей

Думаем, што Павятовы аддзел асветы ў Семятычах выканае жаданне жыхароў Слох Анапольскіх.

М. Х.

Вясковыя дзяцінцы

У № 24 (68) «Нівы» быў надрукаваны артыкул пад загалоўкам «Падумайце аб сваіх дзецях» у якім аўтар зварочваў увагу сялян і масавых арганізацый на патрэбу сарганізавання дзяцінцаў на летні перыяд, калі ідзе вялікая барацьба за ўборку хлеба. Гурток вясковых жанчын у Чорнай Сярэдняй і Чорнай Вялікай — Семятыцкага павета скарыстаў з нашай ініцыятывы і сарганізаваў у сваіх вёсках дзяцінцы. Гэта ім вельмі дапамагае ў жнівах.

М. Х.

Будуюць маставую

Жыхары вёскі Малешы ў Бельскім павеце грамадскім абавязацельствам будуюць у сваёй вёсцы брук.

Кожны гаспадар насупраць свайго дома і агарода абавязаўся навазіць камені і пяску.

4-х спецыялістаў ад будовы маставых кожны дзень, прыкладна па 20—30 метраў укладваюць брук.

Пройдзе яшчэ некалькі дзён і вёска Малешы, якой даўжыня дасягае блізка двух кіламетраў падчас дажджлівай пагоды не будзе тапіцца ў балоце.

Трэба задбаць пра вясковы клуб у Даратынцы

Ад 1949 года будуецца вясковы клуб у Даратынцы, Гайнаўскага павета. За гэтых 8 год сяляне паставілі ўласнымі магчымасцямі — зруб і накрылі яго. Не хапае толькі вокнаў, дзвярэй, падлогі і столі.

На гэта ёсць прыдзелена 45.000 зл., але ГРН у Янове занядбала гэтую справу і не ўставіла да плану прыдзелу ім дошак.

Калі ў III-цім квартале не выкарыстаецца гэтых грошай яны прападуць і клуб зноў не вядома колькі год будзе свяціць пустымі вокнамі.

Р.

Каларадскі жук штораз мацней нішчыць бульбу

У гэтым годзе значна больш чым у мінулым размножыўся каларадскі жук. Штораз больш знішчае бульбы і памідораў. На Беласточчыне каларадскі жук таксама наносіць вялікія страты. Знойдзена ўжо шмат асяроддзяў, дзе каларадскі жук выступае масава.

Напрыклад у грам. Францішка Бартніцкага ў вёсцы Шабляк заатакаваная бульба на паверхні 0,5 гектара засталася ў 30 працэнтах знішчанай.

Калі-б не адкрыта прысутнасці гэтага шкодніка і не ліквідавана яго — то страты нанесеныя складалі-б не менш 100 працэнтаў бульбы.

Трэба сур'ёзна аднесціся да справы знішчэння каларадскага жука.

І ў Меляшках пачынаецца...

Таксама ў Меляшках, Беластоцкага павета пачынаецца радзіцца энтузіязм моладзі. А шмат там яе ёсць. Ёсць там нават свае здольныя музыканты, як двух братоў Дарашкевічаў. Слаўна спяваюць такія дзяўчаты, як Вера Гайдук, Марыя Жукоўская, Леаніла Патэльская і іншыя. Дагэтуль моладзь Меляшкоў думала як наладзіць культурнае жыццё ў вёсцы.

Моладзь з Меляшкоў.

Зрэшты яно было ўжо традыцыяй вёскі Меляшкоў яшчэ ў перадваенных часах, калі моладзь была сарганізавана ў гуртку ТБШ і давала такія пастаноўкі, як: «Міхалку» (якога яны ізноў прыгатаўляюць).

Нажаль моладзь знаходзіцца ў цяжкіх абставінах.

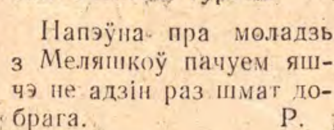
Трэба адрамантаваць вясковы клуб. Работай моладзь вельмі ахвотна памагла-б але не хапае ў іх грошай.

Варта, каб Павятовы аддзел культуры бліжэй заінтарасаваўся культурнымі справамі моладзі Меляшкоў.

А таксама Павятовы аддзел БГ-КТ павінен выкарыстаць энтузіязм і дапамагчы сарганізаваць там вясковы гурток.

Напэўна пра моладзь з Меляшкоў пачуем яшчэ не адзін раз шмат добрага.

Р.

Браты Дарашкевічы, сядзяць злева: Толік (каваль), Іван — бубеннічык і Аляксандр — гарманіст (муляр).

Вясковы лекар

Лекар — Ліда Мікучэўская.

Беласточчына — гэта краіна адсталая. У некаторых галінах жыцця пахне тут сярэднявякоўем.

У Беластоку ад 1950 года існуе Медыцынская Акадэмія з якой штогод выходзяць маладыя лекары. Аднака-ж у Беластоцкім ваяводстве іх так мала, што нярэдка людзі мусяць па 30 і больш кіламетраў ехаць да лекара. Зразумела, што ў такіх вёсках пануе забабон, знахары і ўсялякія бабкі лечаць метадамі, якімі карысталіся ў сярэдніх вяках.

Не лёгкае мае жыццё лекар, які ідзе працаваць у вёску. Барацьба з цемнатой і забабонам, нерэзмерная праца, вялікая, часта адлегласць ад культурных цэнтраў — вось жыццё вясковага лекара.

Карысная і піонерская гэта праца, але як-жа часта людзі не ўмеюць яе цаніць.

*

Ліда Мікучэўская, маладая, сімпатычная дзяўчына, працуе лекарам у Нарве, Гайнаўскага павета. Даўно, яшчэ тады, калі яна вучылася ў пачатковай школе яе пыталі: кім ты хацела-б быць?...

Яна заўсёды адказвала: — Я буду лекарам.

Хутка праходзілі школьныя гады. У Беластоку сарганізавана Медыцынскую Акадэмію і Ліда сталася яе студэнткай. Колькі-ж гэта было непраспаных начэй, «зубрэння» з тоўстых кніг, колькі гадзін праседжаных у лабараторыях, каб пасля стаць перад «грозным» абліччам прафесара.

Так мінула 5 год. Прышла вясна 1956 года. Ліда здала апошнія экзамены, адбыўся апошні студэнцкі баль і... быццам студэнцкае жыццё. Ліда мела ў руках дыплом лекара медыцыны. Камісія, якая накіроўвала да працы, вырашыла Ліду Мікучэўскую накіраваць да працы ў вёску Нарва, Гайнаўскага павета.

Што-ж было рабіць? З жалям у сэрцы пакідала Ліда сваіх блізкіх і родны горад.

Паехала працаваць у Нарву. Да найбліжэйшых гарадоў Бельска і Гайнаўкі — 30 км.

З галавой поўнай тэорыі і амаль без практыкі прыступіла Ліда да працы. Пад яе апекай знаходзіўся Пункт аховы здароўя, а з ім гэтым 40 вёсак і 10.000 насельніцтва. Ёсць вёскі, да якіх трэба ехаць па 15 км.

Часта ноччу, ці то ў дождж, ці снег, на сялянскім возе Ліда едзе ў далёкую вёску, каб несці медыцынскую дапамогу і палёгку хворым.

Спачатку кожная хвароба здавалася ёй вельмі небяспечнай, пераставала верыць у свае сілы і магчымасці.

У Нарве ўжо 15 год працуе фельшарам Фёдар Скепка і ў такіх цяжкіх хвілінах прыходзіў ён да Ліды з практычнай парадай.

У маленькім пакоі Ліды часта цэлымі начамі гарэў свет. Чытала кніжкі, шукала адказу на хвалюючыя яе пытанні, якія штодзённа прыносіла праца. А трэба пры гэтым сказаць, што ў Пункт аховы здароўя прыходзіць па 30—50 хворых штодзённа.

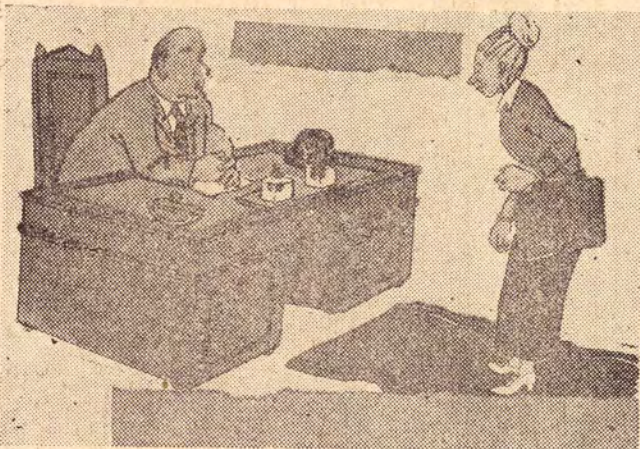
Ужо два гады працуе Ліда лекарам у Нарве і кожны дзень здабывае сабе ўсё большую пашану і ўдзячнасць мясцовага насельніцтва. Навокал памалу знікаюць забабоны, знахары і лекі бабкаў — людзі прыходзяць у Пункт аховы здароўя.

Колькі-ж у нашых вёсках трэба новых Пунктаў аховы здароўя, такіх як у Нарве і такіх маладых ахвярных лекараў як Ліда Мікучэўская.

А. О.

Непрыемны сюрпрыз

— Вы да мяне сакратаркай?
— Так, я ўжо з вашай жонкай дамовілася.

(Вожык)

Размова

(Жарт)

— «Здароў, Кузьміч!»
— «Здароў, брат!»
— «Скажы: ты слухаў мой даклад?»
— «А як-жа, слухаў, з захапленнем!
Прыйшоў я крыху са спазненнем,
Аднак даслухаў... Толькі ноччу
Не змог ніяк заплюшчыць вочы».
— «Даклад усхваляваў цябе! Я рады!»
— «Не! Выспаўся ў час даклада!».

УЛ. ГРАВАСУД.

Парадоксы

Многія чытачы ведаюць беларускую гарчыцу, вострую да слёз, пікантную для тых, хто меры не перабірае.

Аднойчы ў рэстаране ў Мінску сядзела двух турыстаў — іншаземцаў. Адзін з іх груба намазаў кусок адбіўнай катлеты, думаючы, што гэта такая самая гарчыца як на захадзе. Вядома, ад таго ў яго адразу пацяклі іншаземныя слёзы.

— Чаго ты плачаш? — здзіўлена спытаў спадарожнік.

— Успомнілася мне, як мой бацька тапіўся, а я кінуўся ў ваду, хацеў яго выратаваць, але ўжо позна было — з хітрасцю адказаў пацярпеўшы.

Нічога не падазраваючы другі турыст таксама накінуўся на гарчыцу аж-но тут і яму пацяклі па твары слёзы.

— А ты чаго плачаш? — зларадна спытаў сябра.

— Гэта слёзы шчасця. Я плачу з радасці, што ты не ўтапіўся разам з бацькам, — адказала ахвяра беларускай гарчыцы.

Нажаль мы не можам падрыхтаваць гэткай гарчыцы, бо гарчыцы ў парашку не прадаюць. У нас яшчэ старыя, даваенныя законы адносна манаполя, якім і гарчыца ў парашку абнята.

Аджываючыя распараджэнні і людская дурната з'яўляюцца прычынай таго, што ў нашым жыцці атрымоўваюцца парадоксы.

Выпрабляецца ў нас рыбныя кансервы ў тамаце. Наклейкі на банках усялякія, а змест смаку аднолькавы.

Кожны ведае, што кансервы дрэнныя але за-то-ж жэсцяныя банкі добрай якасці. Яны зроблены з грубай жэсці, але вось што, нажоў да адкрывання кансерваў у нас не выпрабляюць.
Мой знаёмы купіў аднойчы «бычкі» ў тамаце. Ганяўся з гэтымі кансервамі, як кот з прывязаным да хваста пузырам. Зубіла і сякеры мой знаёмы не меў, а слёсарскія майстэрні былі ўжо закрыты.

Прыйшоўшы дахаты, знаёмы паклікаў па тэлефону тэхнічную дапамогу з водаправодаў. Калі майстар прыйшоў — знаёмы сказаў: — грамадзянін добры, прабачце, патрывожыў я вас. Вадаправод у мяне ў парадку. Я толькі вельмі хацеў з вамі пазнаёміцца. Маю поўлітроўку і кансервы на закуску.

Майстар выцягнуў прылад і ўміг адчыніў кансервы. Выпілі як людзі, ясным стала, што ў жыцці чалавек чалавеку дапамагаць павінен.

З парадоксамі мы вельмі часта ў жыцці спатыкаемся і калі выражаем нездаволенасць — то некаторыя скоса на нас глядзяць, быццам-бы абавязкам чалавека было захапляцца нават парадоксамі.

Дзядзька Лявонь

З народнага

Жаніцьба

— Ах, я і забыўся, што ажаніўся: падай жонко піць!

. . . . . .

— А што браток, ажаніўся? — Ажаніўся!

— А жонка ёсць? — Ёсць! — А дзеці ёсць? — Ёсць! — Ну, а хлеб ёсць? — ы! (От, людзкэ ажаніўся!).

Вытлумачыў

— Куме. Як гэта з гэтым тэлеграфам... Як пацісНуць на адным канцы, то гаворыць на другім?

— Гэта, братка, акурат, як з сабакам: пацягні яго ззаду за хвост, а ён табе з пераду забрэша.

Добры муж

— Што-ж гэта, кабетка, сама рубаеш дровы, ці-ж няма ў хаце мужчыны?

— Не, даражэнькі, ёсць, і вельмі добры нават.

— А што-ж ён робіць?

— Сядзіць на печы, ды плача, што я адна ўсё сама мушу рабіць.

Не забыла
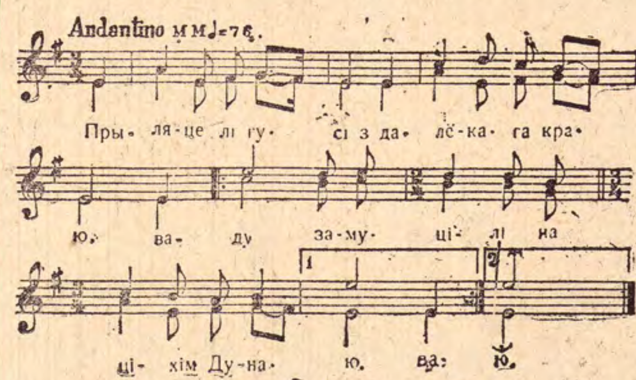
Адна жанчына расказвае сваёй суседцы.

— Ізноў бачыла ў сне майго нябожчыка мужа...

— Калі вы яшчэ яго раз пабачыце, дык не забудзьце сказаць, што ён мне вінен 20 злотых.

Прыляцелі гусі

(Беларуская народная песня)

Прыляцелі гусі
З далёкага краю,
Ваду замуцілі
На ціхім Дунаю. 2

Бадай тыя гусі
Так марна прапалі,
Як мы любіліся,
Цяпер перасталі. 2

Як мы любіліся,
Як ластаўкі ў стрэсе,
Цяпер разышліся,
Як сцежанькі ў лесе 2

Як мы любіліся,
Як брат із сястрою,
Цяпер разышліся,
Як сонца з луною. 2

А з цёмнае хмары
Дажджу ды не будзе.
З нашага кахання
Нічога не будзе. 2

На вуліцы камень
Сонца асвяціла.
Кліча маць вячэраць, —
Вячэра не міла. 2

Вячэрай-жа, маці,
Калі наварыла,
Няма міленькага,
Што я палюбіла. 2

Няма міленькага,
Няма маёй душкі,
Каму застануцца
Пуховы падушкі? 2

Развязка адгаданкі з 27 нумара „Нівы"

«ПЯТРУСЬ БРОЎКА».

Кніжныя ўзнагароды атрымалі:

1) Валя Чэрнякевіч — Масціска, Беластоцкі павет,
2) Ваплаў Будзько — Варшава,
3) Янка Целушэцкі — Новае-Ляўкова, Гайнаўскі павет,
4) Пятро Грыцук — Камінск, Ольштынскае ваяводства,
5) Леанід Ануфрыюк — Паўлы, Бельскі павет,
6) Алесь Мазалеўскі — Хілімоны, Дамброўскі павет,
7) Пятро Харкевіч — Міхнаўка, Гайнаўскі павет,
8) Зося Харкевіч — Лука,
9) Ліда Палаўянюк — Васількоў, Беластоцкі павет,
10) Янка Дарашкевіч — Кэматоўцы, Сакольскі павет.

Узнагароды высылаем поштай. Р.

Галоўны рэдактар ГЕОРГІ ВАЛКАВЫЦКІ

НЕ ПАВЯЗЛО

— Маё прывітанне. Прыйшоў я, каханая, наведаць твайго мужа.

— Ах, як шкада, што ён выехаў у камандзіроўку. Ну, вып'ем за яго здароўечка!

Р-р-р-а-т-у-й-ц-е!!!

— Так і ведайце дара жэнькі, што нельга наведваць майго таткі, калі яго няма дома.

„NIWA" Organ Białoruskiego Towarzystwa Społeczno - Kulturalnego w Białymstoku. Adres redakcji: Białystok, ul. Manifestu Lipcowego 25, tel. 25-89. Warunki prenumeraty: miesięczna — 2.40 zł, kwartalna — 7.20 zł, półroczna 14.40, roczna 28.80. Prenumeratę przyjmują wszystkie urzędy pocztowe i listonosze. Wydawnictwo: RSW „Prasa".
Prenumeratę ze zleceniem wysyłki zagranicę przyjmuje PKWZ „Ruch" Warszawa. Należność wpłacać na konto PKO 1-6-100024 Warszawa. Cena prenumeraty z wysyłką zagranicę wynosi: kwartalnie 10.15 zł, półrocznie 20,30 zł, rocznie 40,60 zł. Druk Białostockie Zakłady Graficzne. Nakład 5.205 T-12